

Національна академія правових наук України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

Збірник наукових праць

Заснований у 1993 році
Періодичність випуску – 4 номери на рік

№ 1 (84) 2016

Харків
«Право»
2016

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 9 від 18 березня 2016 р.)*

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 19889-9689Р від 09.04.2013 р.

**Збірник наукових праць внесено до Переліку
наукових фахових видань у галузі юридичних наук**
(наказ МОН України № 241 від 09.03.2016 р.)

Збірник наукових праць включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International
(Варшава, Польща)

Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. / редкол.:
О. В. Петришин та ін. – Х. : Право, 2016. – № 1 (84). – 174 с.

Засновники:

Національна академія правових наук України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Видавець:

Національна академія правових наук України

Відповідальний за випуск

О. В. Петришин

Матеріали друкуються українською, російською та англійською мовами

Адреса редакційної колегії: 61024, Харків, вул. Пушкінська, 70, Національна академія правових наук України. Тел. (057) 707-79-89

Офіційний сайт: visnyk.kh.ua

e-mail: visnyk_naprnua@ukr.net

© Національна академія правових наук
України, 2016

© Видавництво «Право», 2016

НАУКОВА РАДА:

В. Я. Тацій – д-р юрид. наук, проф., акад. НАН України та НАПрН України (голова наук. ради); **Ю. В. Баулін** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Ю. П. Битяк** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. І. Борисов** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. Д. Гончаренко** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **С. В. Ківалов** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. Д. Крупчан** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Н. С. Кузнєцова** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. К. Мамутов** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України та НАПрН України; **В. Т. Нор** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. В. Петришин** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **С. М. Прилипко** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **П. М. Рабінович** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. Д. Святоцький** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **А. О. Селіванов** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. П. Тихий** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Ю. С. Шемшученко** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

О. В. Петришин – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України (голова ред. колегії); **Ю. Є. Атаманова** – д-р юрид. наук, доц.; **Г. І. Балюк** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Ю. Г. Барабаш** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. С. Батиргарєєва** – д-р юрид. наук, ст. наук. співроб.; **Х. Н. Бєхруз** – д-р юрид. наук, проф.; **А. Г. Бобкова** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. І. Борисова** – канд. юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **М. В. Буромєнський** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. М. Гарашук** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. В. Голіна** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Б. М. Головкін** – д-р юрид. наук, доц.; **К. В. Гусаров** – д-р юрид. наук, проф.; **Г. Г. Демиденко** – д-р юрид. наук, проф.; **Л. М. Демидова** – д-р юрид. наук, проф.; **В. А. Журавель** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Д. В. Задихайло** – д-р юрид. наук, проф.; **М. І. Іншин** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **О. В. Капліна** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. П. Колісник** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. В. Комаров** – канд. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. В. Кресін** – канд. юрид. наук, доц.; **М. П. Кучерявенко** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. В. Лемак** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. В. Луць** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **П. М. Любченко** – д-р юрид. наук, проф.; **Д. В. Лук'янов** – канд. юрид. наук, доц.; **С. І. Максимов** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Л. М. Москвич** – д-р юрид. наук, проф.; **І. В. Назаров** – д-р юрид. наук, проф.; **В. Я. Настюк** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **О. П. Орлюк** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **М. І. Панов** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **С. П. Погребняк** – д-р юрид. наук, проф.; **В. Г. Пилипчук** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. О. Рум'янцев** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **С. Г. Серьогіна** – д-р юрид. наук, доц.; **О. В. Скрипнюк** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **І. В. Спасибо-Фатєєва** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. Ю. Уркевич** – д-р юрид. наук, проф.; **В. А. Устименко** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Г. І. Чанишева** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. Ю. Шепітько** – д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. Г. Шило** – д-р юрид. наук, проф.; **М. В. Шульга** – д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **І. В. Яковюк** – д-р юрид. наук, проф.; **О. М. Ярошенко** – д-р юрид. наук, проф.

ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Вільям Еліот Батлер – проф. (США); **Чаба Варга** – проф. (Угорщина); **Карл-Герман Кестнер** – проф. (ФРН); **Йошіке Курумїсава** – проф. (Японія); **Снєголе Матюльєне** – проф. (Литва); **К. Л. Томашевський** – д-р юрид. наук, доц. (Республіка Білорусь); **Томаш Юстінський** – проф. (Польща)

Зміст

Доповідь президента Національної академії правових наук України В. Я. Тація про основні результати діяльності академії у 2015 р. на загальних зборах, що відбулися 3 березня 2016 р.	8

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

РАБІНОВИЧ П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація	19

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ НАУКИ

ГОНЧАРЕНКО В. Д. Регламенти законодавчих органів України за радянських часів	30
СРМОЛАСВ В. М. Державницька думка гетьманів України (середина XVII–XVIII ст.): змістовні аспекти	43
РУМ'ЯНЦЕВ В. О. Сергій Іванович Зарудний і судова реформа 1864 року	57

ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

СПАСИБО-ФАТЄЄВА І. В., НАДЬОН В. В. Правова природа обов'язків у спадкових правовідносинах	66
БОБКОВА А. Г., ЗАРУДНЄВ Є. О. Щодо господарського відання та оперативного управління майном порівняно із законодавством ФРН	76

ПИТАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

ПЕТРИШИН О. В., ПЕТРИШИН О. О. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів в Україні	84
СОЛЯННИК К. Є. Правова форма діяльності органу публічної влади як джерело муніципального права	92

ПИТАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА

ЯРОШЕНКО О. М. Укладення трудового договору, всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», як самостійна підстава припинення трудового договору	100

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НАУК

БУЛУЛУКОВ О. Ю. Функції тактичних рішень у криміналістиці	109

НА ПОЧАТКУ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ

КУП'ЯНСЬКИЙ М. Г. Проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні серійних сексуально-садистських убивств	118
МОІСЕЄНКО Ю. М. Особливості судової юрисдикції по справах про захист цивільних прав сторін договору банківського вкладу	128
ПОЛЯКОВА Ю. О. Громадські ради як консультативно-дорадчі органи при Президенті України.....	136
ЧОРНА Ю. В. Поняття та основні ознаки системи банкрутства	145

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Інформація за результатами загальних зборів Національної академії правових наук України (<i>В. Журавель</i>)	156
Звіт про витрачання бюджетних коштів Національною академією правових наук України за 2015 р.	158

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Гончаренко В. Г.	162
Журавель В. А.	163
Максимов С. І.	165
Навроцький В. О.	167

Пам'яті Василя Дмитровича Берназа.....	169

Table of contents

Report of the President of National Academy of Legal of Sciences of Ukraine V. Tatsiy on the main results of the Academy in 2015 at a general meeting of the Academy, that have occurred March 3, 2016.....	8

QUESTIONS OF THE THEORY OF HUMAN RIGHTS

RABINOVYCH P. International Standards of Human Rights: Properties, General Concept, Classification.....	19

GENERAL ISSUES OF THE LEGAL SCIENCE

GONCHARENKO V. Regulations Legislative Bodies of Ukraine During the Soviet Period	30
ERMOLAEV V. State Thought Hetman of Ukraine (the Middle of XVII–XVIII Centuries): the Substantial Aspect	43
RUMIANTSEV V. Sergei Ivanovich Zarudny and Judicial Reform in 1864.....	57

QUESTION OF CIVIL AND ECONOMIC LAW

SPASIBO-FATEYEVA I., NADION V. Legal Nature of the Hereditary Relations.....	66
BOBKOVA A., ZARUDNYEV Y. Regarding Economic Management and Operative Management of the Property Versus from Germany Law.....	76

QUESTION OF MUNICIPAL LAW

PETRYSHYN O., PETRYSHYN O. The Role of International Standards of Local Self-government in the Process of Ukraine’s European Integration.....	84
SOLYANNIK K. The Legal Form of the Public Authorities as the Municipal Law Source.....	92

QUESTION OF LABOR LAW

YAROSHENKO O. Concluding an Employment Contract, Contrary to the Law Ukraine «On Prevention of Corruption», as a Stand Alone Grounds for Termination of Employment Contract	100

QUESTION OF CRIMINAL LEGAL SCIENCES

BULULUKOV O. Functions of Tactical Decisions in Criminalistics.....	109

IN EARLY CAREER

KUPYANSKIY M. Problems of Special Knowledge Usage During Investigation of Serial Sexual and Sadistic Murders	118
MOISEIENKO Yu. Features of the Court Jurisdiction of Cases on the Protection of the Civil Rights of the Parties of the Contract of Bank Deposit.....	128
POLIAKOVA J. Public Advices as Consultative-Deliberative Organs are at President of Ukraine.....	136
CHORNA Yu. The Concept and Basic Features of the System of Bankruptcy.....	145

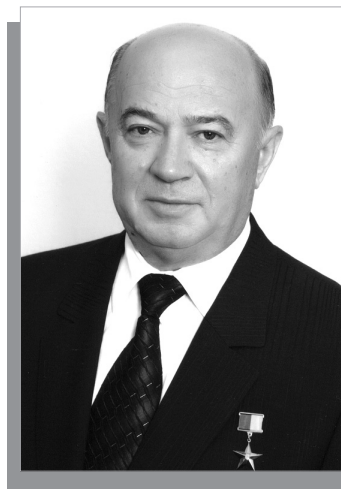
SCIENTIFIC LIFE

Information on the Results of the General Meeting National Academy Legal Sciences of Ukraine (<i>V. Zhuravel</i>).....	156
The Report of the National Academy Legal Sciences of Ukraine about the State Budget Funds Use on 2015	158

PERSONS CELEBRATING THEIR ANNIVERSARIES

Goncharenko V. G.	162
Zhuravel V. A.	163
Maksymov S. I.	165
Navrotskyi V. O.	167

In Memory of Vasyl Dmytrovych Bernaz	169

Доповідь
президента Національної академії
правових наук України В. Я. Тація
про основні результати діяльності академії
у 2015 р. на загальних зборах,
що відбулися 3 березня 2016 р.

В останні два роки Україна зіткнулася з найбільшими викликами за роки своєї новітньої історії. Військова агресія, фінансово-економічна криза, соціальна напруга в суспільстві не могли не вплинути й на розвиток наукової сфери загалом та Національної академії правових наук України зокрема. Науковці академії відчули суттєве зменшення бюджетного фінансування, вимушене скорочення наукових кадрів та окремих напрямів наукових досліджень. Наукові співробітники академії поряд зі своїми співвітчизниками зі зброєю в руках захищали незалежність

нашої держави в лавах Збройних Сил України.

У таких складних умовах підвищується відповідальність за збереження та розвиток академії, її реформування відповідно до потреб часу. В 2015 р. було опубліковано доклад ЮНЕСКО по науці, який ця організація робить кожні п'ять років, спрямований на виявлення головних тенденцій розвитку науки у світовому вимірі. Серед них слід виокремити такі.

1. Рівень фінансування науки практично в усіх країнах зростає (загалом у світі за останні п'ять років спостері-

гається збільшення на 30%). Усе більше країн розуміють, що витрати на наукові дослідження приводять до прискорення економічного розвитку та є ключовою умовою побудови стабільного і благополучного суспільства. Держава при цьому фінансує переважно фундаментальну науку, а приватні структури – прикладні дослідження.

2. Збільшується кількість наукових досліджень, установ та вчених. За останні п'ять років кількість науковців у світі зросла на 20% та становить майже 8 млн осіб. Кількість наукових публікацій збільшилася на 23% та становить (на рік) 1 млн 300 тис. наукових публікацій.

3. Глобалізація науки та освіти. Інтернет продовжує змінювати світ. Завдяки новітнім технологіям значно полегшується доступ до результатів досліджень у всьому світі, збільшується кількість спільних міжнародних проєктів, науковці та студенти стають усе більш мобільними.

4. Збільшення недержавного фінансування наукових проєктів. У світі існує наразі велика кількість організацій (комерційних і некомерційних), які готові вкладати кошти в необхідні, перш за все прикладні розробки. Сотні мільйонів доларів щороку витрачають лише міжнародні організації на різноманітні грантові програми для країн «молодої демократії».

Україна останніми роками, на жаль, рухається у протилежному світовим тенденціям напрямі. Так, державне фінансування наукових досліджень щороку зменшується та становить близько 0,2% ВВП; кількість наукових працівників скоротилася з 300 тис. у 1991 р.

до майже 100 тис. осіб зараз; українські науковці за рік публікують лише близько 6 тис. статей, які обраховуються міжнародною наукометричною системою «Веб Сайнс». Приміром, кількість відповідних публікацій у сусідніх країнах (Польща, Туреччина) становить від 30 до 35 тис. публікацій. Отже, слід зробити правильні висновки з таких недоліків та виправляти їх відповідно до сучасних світових вимог.

У цьому контексті найважливішою подією минулого року стало прийняття нової редакції Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Національна академія правових наук України взяла найактивнішу участь у його розробці. Протягом усього року фахівці академії доопрацьовували, вносили зміни та пропозиції до тексту законопроекту. Науковці академії неодноразово брали участь у роботі Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України, Парламентських слуханнях з його розробки, робочих групах та нарадах.

Закон започаткував суттєве реформування наукової сфери. Одними із головних його новацій є:

– обов'язок держави – досягнення до 2025 р. обсягу фінансування наукової сфери на рівні 3% ВВП. Така вимога впливає з Лісабонської стратегії Європейського Союзу, з якою Україна пов'язала себе Угодою про асоціацію;

– створення Національної ради з питань розвитку науки і технологій як постійно діючого органу при Кабінеті Міністрів, який вироблятиме стратегію розвитку науки в Україні. Національна рада має стати верховним органом громадського контролю в галузі науки та

механізмом для ефективної взаємодії між представниками наукової громадськості, органів виконавчої влади, економіки та бізнесу. Рада буде оцінювати річні звіти академій щодо їх наукової роботи;

– Закон закріпив систему національних академій наук, підтвердив статус головних розпорядників бюджетних коштів, істотно демократизував процедури обрання керівництва, вперше надав право голосу не лише академікам і членам-кореспондентам, а й представникам колективів наукових установ. Вони мають право голосувати по всіх питаннях, окрім виборів нових членів. Членами президій віднині можуть бути не тільки академіки та члени-кореспонденти, а й авторитетні доктори наук, які працюють в установах академії. Обмежується строк перебування на виборних керівних посадах наукових установ та академій наук двома термінами;

– розширюються можливості взаємодії академічної та університетської науки. Університети та наукові установи матимуть змогу створювати постійні або тимчасові наукові колективи; провадити спільні наукові дослідження; утворювати наукові установи подвійного підпорядкування, спеціалізовані кафедри для підготовки фахівців за кваліфікаційним рівнем магістра та доктора філософії, а також організувати спільні магістерські та PhD програми;

– Закон передбачає можливість для державних наукових установ бути співзасновниками господарських товариств;

– Закон усуває багато бюрократичних перепон на шляху розвитку науки; запроваджується гнучкий та дистанційний режими робочого часу (який, до

речі, є необхідним для науковців, які виїхали з окупованих територій); передбачено можливість науковим працівникам підвищувати кваліфікацію та проходити стажування як в Україні, так і за кордоном, без втрати робочого місця й наукового стажу та багато іншого;

– Закон не є повністю досконалим, у ньому залишилися й певні колізії та неточності, на які вказували правники академії, але новий Закон усе ж дає повний набір можливостей для всіх наукових установ для розвитку та вдосконалення, перетворення їх на динамічні та сучасні структури, що створюють необхідний для суспільства та держави науковий продукт. Ініціатива щодо реалізації його положень повинна виходити від кожної наукової установи академії;

– Закон надав академії стислий термін – 3 місяці, щоб її Статут було розроблено та затверджено на загальних зборах, узгоджено з Міністерством освіти і науки України та зареєстровано в Міністерстві юстиції України.

Ефективна співпраця з Парламентом щодо доопрацювання указанного Закону стала можливою завдяки тісним зв'язкам науковців академії з постійними комітетами Верховної Ради України, участі в різноманітних заходах, які вони проводили, наданню експертних висновків за законопроектами. Так, протягом минулого року фахівці академії брали участь у підготовці та проведенні Парламентських та комітетських слухань – «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України», «Інтелектуальна власність в Україні. Стан та концептуальні засади розвитку», «Діяльність Рахункової палати:

шляхи законодавчого реформування», «Вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики єдності в Україні», «Сімейна політика України», «Правове забезпечення реформи освіти в Україні» тощо.

За результатами проведення Парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави», що відбулися за активної участі співробітників президії та інститутів академії, було прийнято Постанову Верховної Ради України, якою підкреслено необхідність «Підвищити роль та відповідальність НАН України та Національної академії правових наук України у підготовці довгострокової стратегії національної безпеки України, реформуванні та розвитку державної і недержавної складових сектору безпеки України, проведенні наукової, науково-технічної експертизи, підготовці прогнозів і наслідків реалізації найбільш важливих рішень держави та їх міжнародно-правового забезпечення» та поставлено таке завдання: «Опрацювати питання щодо участі профільних наукових установ НАН України та Національної академії правових наук України у науковому забезпеченні конституційної реформи та децентралізації системи державного управління в Україні, законотворчій діяльності Верховної Ради України, проведенні наукових експертиз проектів законів, розробці складових електронного парламенту, створенні єдиної системи нормативно-правової інформації державних органів та органів місцевого самоврядування, гармонізації законодавства України з нормами правових актів Європейського Союзу».

Перед академією постає важливе завдання реалізації зазначеної Постанови Парламенту. Президією академії розроблено проект договору між Верховною Радою України та Національною академією правових наук України щодо організації співпраці. Проте кожен інститут повинен на своєму рівні встановлювати постійні робочі відносини з профільними комітетами Парламенту, брати участь у всіх заходах комітетів, стати основним науково-експертним партнером Парламенту кожен у своїй галузі.

Багато в цьому напрямі вже зроблено. Так, НДІ інформатики і права (директор – В. Г. Пилипчук) розробляє складові елементи системи електронного парламенту, зазначеного у Постанові. НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування (директор – С. Г. Серьогіна) є основною експертною установою для Конституційної комісії в частині розробки змін до Конституції щодо децентралізації влади, реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою.

Комітет з питань науки і освіти планує проведення Парламентських слухань на тему: «Інтелектуальна власність та трансфер технологій». НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку (в. о. директора – С. В. Глібко) та НДІ інтелектуальної власності (директор – О. П. Орлюк) є експертними установами, які готують проведення слухань.

НДІ інтелектуальної власності (директор – О. П. Орлюк) тісно співпрацює з профільними комітетами Парламенту та Державною службою інтелектуальної власності України. За їх безпосеред-

ньою участю було розроблено «Проект Концептуальних засад розвитку сфери інтелектуальної власності України», який стане основою розробки «Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України».

У 2015 р. почалися глибокі та системні реформи в багатьох сферах державно-правового життя. Наукові установи та науковці НАПрН України роблять все можливе для їх швидкого та ефективного втілення – беруть участь у розробці їх наукового підґрунтя та загальної концепції, створенні та реалізації їх заходів, працюють у різноманітних дорадчих органах, пропонують необхідні державі законопроекти.

3 березня 2015 р. відповідно до Указу Президента України утворено Конституційну Комісію як спеціальний допоміжний орган при Президентові України, основними завданнями якого є: а) напрацювання узгоджених пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні; б) забезпечення широкого громадського та професійного обговорення пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні; в) підготовка тексту законопроекту щодо внесення змін до Конституції. До складу Комісії було обрано найкращих правників та конституціоналістів України, зокрема, членами комісії стали представники академії – М. В. Буроменський, С. П. Головатий, А. П. Заєць, М. І. Козюбра, В. П. Колісник, О. Л. Копиленко, Є. Б. Кубко, Н. С. Кузнєцова, О. П. Подцерковний, С. Г. Серьогіна, І. А. Тимченко, Ю. С. Шемшученко.

За цей рік зроблено чимало. Розроблено три проекти законів України про внесення змін до Конституції України:

щодо децентралізації влади; щодо правосуддя; щодо прав, свобод та обов'язків людини та громадянина. На цей час два перші пройшли експертизу Венеціанської комісії Ради Європи, отримали схвалення Конституційного Суду України та були попередньо проголосовані Верховною Радою України.

У 2015 р. розроблено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки та План дій щодо його реалізації. Метою стратегії визначено утвердження такого правопорядку, який ґрунтується на високому рівні правової культури в суспільстві, діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин на засадах верховенства права та захисту прав і свобод людини, їх справедливому відновленні у разі порушення.

За ініціативою академіка-секретаря відділення цивільно-правових наук Н. С. Кузнєцової до п. 5.2 Стратегії одним із завдань включено «забезпечення тісної співпраці Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів з науковими установами Національної академії правових наук України». Це покладає на академію обов'язок постійно допомагати вищим судовим органам проводити реформування та вдосконалювати свою правозастосовну діяльність.

Членами Ради з питань судової реформи є науковці академії – Ю. В. Баулін, М. І. Козюбра, Н. С. Кузнєцова.

4 червня 2015 р. Верховна Рада України затвердила «План законодавчого забезпечення реформ в Україні», яким передбачено розробку та прийняття близько 500 законодавчих актів у всіх сферах життя суспільства. Президія

академії відразу проінформувала про його прийняття інститути, які відповідно до власного фаху та наявної тематики дослідження визначили перелік законопроектів, що будуть ними розроблятися та супроводжуватися. Загалом за півроку наші фахівці вже підготували 19 законопроектів з цього переліку, зокрема, «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про національну безпеку», «Про телебачення та радіомовлення», зміни до законів «Про боротьбу з тероризмом», «Про підприємництво», «Про інноваційну діяльність» та ін.

Упродовж минулого року провідні фахівці установ академії на постійній основі брали участь у діяльності понад 30 робочих груп із розроблення законів та інших нормативно-правових актів. Зокрема, для центральних органів державної влади було підготовлено більш як 200 наукових висновків, пропозицій, рекомендацій та експертиз до нормативно-правових актів. Серед них слід виокремити такі: проекти законів України «Про державну службу», «Про територіальну громаду», «Про авторське право і суміжні права» (нова редакція), «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про боротьбу з корупцією», «Про Національну гвардію», «Про національну безпеку України», «Про правоохоронну діяльність та правоохоронні органи», «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Державну пенітенціарну систему України», «Про наукову та науково-технічну діяльність», проект нового Житлового та Трудового кодексу, проекти внесення змін до Податкового, Кримінального, Кримінального процесуального, Ци-

вільного кодексів України та багатьох інших нормативно-правових актів.

На початку року Указом Президента України член-кореспондент академії В. П. Колісник був призначений суддею Конституційного Суду України.

Протягом року наукові дослідження в академії здійснювалися за 37 фундаментальними темами та 1 прикладною, з яких 10 – завершено. Слід зазначити, що всі завдання та результативні показники, передбачені паспортами бюджетних програм та договорами, за кожною фундаментальною темою повністю виконані, а за багатьма показниками – перевиконані. Результати дослідження за кожною закінченою темою відразу впроваджуються фахівцями інститутів у відповідні законопроекти (перш за все визначені у Плані законодавчого забезпечення реформ в Україні) та направляються зацікавленим органам державної влади.

У 2015 р. президія академії та її науково-дослідні установи виступили організаторами та співорганізаторами більш як 50 наукових заходів – конференцій, семінарів, «круглих столів» тощо. Однією із найбільш цікавих є Всеукраїнська науково-практична конференція «Правове забезпечення розвитку національної інноваційної системи в умовах глобалізації», співорганізаторами якої виступили Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Департамент інноваційної діяльності та трансферу технологій Міністерства освіти і науки України, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

За допомогою мультимедійного об'єднання робота конференції одночасно проходила у приміщенні президії Національної академії правових наук України у м. Харкові та у приміщенні Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності у м. Києві. Учасники із двох найбільших центрів юридичної науки мали можливість спостерігати та слухати всі доповіді, вільно спілкуватися та обговорювати їх. Крім цього, під час конференції було встановлено скайп-зв'язок із колегами з Німеччини.

Одним із центральних питань конференції було обговорення розробленого співробітниками академії проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», який повинен суттєво вдосконалити правові та економічні засади національної інноваційної системи та пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Досвід проведення таких інтерактивних конференцій та залучення до їх проведення зарубіжних учених, які можуть знаходитися в будь-якій точці Земної кулі, необхідно поширювати в усіх установах академії.

Наприкінці травня 2016 р. за підтримки ОБСЄ у м. Харкові відбудеться Міжнародна конференція «Адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу», партнерами щодо її організації та проведення виступлять Університет Миколаса Ромериса (Литва) та Лодзький університет (Польща). Планується участь близько 15 іноземних доповідачів, які ділитимуться досвідом адаптації різних галузей польського та литовського законодавства до законодавства ЄС та аналізуватимуть проблеми, з якими може зіштовхнутися Україна.

Розвиток міжнародних відносин повинен стати одним із головних пріоритетів академії. У цьому аспекті вітчизняна юридична наука значною мірою є національно орієнтованою, а тому певним чином програє точним та природничим наукам, які завжди мають глобальний контекст та взаємний інтерес. Проте в багатьох галузях юриспруденції запозичення зарубіжного досвіду є необхідною умовою сучасного розвитку нашої науки. Потрібно встановлювати контакти із зарубіжними науковими установами та науковцями як на рівні всієї академії, так і окремих інститутів та міжособистого спілкування.

Минулого року в цьому напрямі було зроблено багато важливих кроків. Зокрема, здійснено візити до Університету Миколая Коперника та Лодзького університету (Польща), з якими підписано меморандум про співпрацю в галузі науки, досліджень та освіти.

Останніми роками академія уклала декілька подібних договорів, які дозволяють залучати іноземних учених до наукових досліджень, запрошувати їх до участі в наукових конференціях, включати до редакційних колегій академічних видань, влаштовувати взаємні стажування науковців тощо. Так, минулого року 7 іноземних науковців із США, Німеччини, Японії, Литви, Польщі, Білорусі та Угорщини ввійшли до складу редакційної колегії збірника наукових праць «Вісник Національної академії правових наук України».

У Київському регіональному науковому центрі НАПрН України у межах виконання проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції

в Україні» було організовано зустріч з експертом ЄС Гінтарасом Шведасом, в якій взяли участь працівники Міністерства юстиції України, члени Конституційного Суду України та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівники та провідні учені Інституту законодавства Верховної Ради України, Інституту держави і права ім. В. М. Корецького та Інституту економіко-правових досліджень НАН України.

Академія взяла активну участь у ряді заходів, які проводилися в м. Харкові Посольством Латвійської Республіки в Україні, зокрема у візиті Надзвичайного та Повноважного посла Аргіти Даудзе. У приміщенні Національної академії правових наук України відбувся «круглий стіл»: «Антикорупційне законодавство: теорія та практика застосування», співорганізаторами якого виступили Посольство Латвійської Республіки в Україні, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого та Національна академія правових наук України.

У заході взяли участь Надзвичайний і Повноважний посол Латвійської Республіки в Україні Аргіта Даудзе, депутат, голова підкомітету протидії корупції Комітету оборони, внутрішніх справ та боротьби з корупцією Сейму Латвії Алексей Лоскутовс, старший експерт з питань протидії корупції Комітету оборони, внутрішніх справ та боротьби з корупцією Сейму Латвії Інесе Войка, провідні вітчизняні науковці. Доповідачі розповіли про досвід боротьби з корупцією, зокрема дуже цікавим був виступ Алексея Лоскутовса, який 4 роки очолював у Латвії Бюро з запобігання та боротьби з корупцією.

Одним із напрямів розвитку академії повинно стати підвищення якості наукових публікацій. Цей показник є одним із базових критеріїв для оцінки потенціалу кожної наукової установи у світі.

Минулого року було здійснено декілька важливих проєктів. «Щорічник українського права», в якому публікуються найкращі статті членів академії та науковців її установ, уперше почав друкуватися англійською. Віднині збірник наукових праць надсилається до провідних юридичних бібліотек світу – Конгресу США, Національних бібліотек Франції, Польщі, Латвії, Литви, Єльського, Гарвардського, Кембриджського та Оксфордського університетів тощо. Це дозволить авторам підвищити власні рейтинги цитування у провідних наукометричних базах.

У жовтні 2015 р. у Лондонському видавництві Wildy, Simmonds and Hill Publishing вийшов друком перший том «Загальнотеоретична та історична юриспруденція» п'ятитомної монографії «Правова доктрина України» за загальною редакцією академіка О. В. Петришина (Ukrainian Legal Doctrine: in 5 volumes / Ed. by V. Ia. Tatsyi, eng. edition ed. and transl. by W. E. Butler. – Vol. 1: Fundamental Theoretical and Historical Jurisprudence / Ed. by O. V. Petryshyn. – London: Wildy, Simmonds and Hill Publishing, 2015). Переклад на англійську мову та його наукову редакцію було здійснено іноземним членом НАН України і НАПрН України, членом-кореспондентом Міжнародної академії порівняльного права, професором Університету штату Пенсильванія (США) В. Е. Батлером.

П'ятитомну монографію «Правова доктрина України» було висунуто на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2015 рік. Конкуренція була надзвичайно високою, втім було пройдено всі етапи конкурсу. Комітетом з Державних премій України в галузі науки і техніки робота була рекомендована до нагородження.

У звітному році збірник наукових праць «Вісник Національної академії правових наук України» увійшов до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Варшава, Польща), що відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України прирівнює його публікації до статей у зарубіжних виданнях.

Важливим фактором діяльності академії минулого року було скорочення державного фінансування. Ця тенденція, на жаль, триває вже три роки поспіль. За цей період фінансування зменшилося на 10,8 млн грн, що становить понад 30%. Це є особливо відчутним, враховуючи, що інфляція за цей період становила близько 180% та відповідно зросли ціни на товари, послуги, комунальні тарифи.

Це призвело до вимушеного скорочення кадрів у всіх установах академії (загалом понад 100 науковців), неможливості сплатити в повному обсязі законодавчо передбачені видатки, зокрема надбавки за наукові ступені та наукові звання. Уперше за всі роки існування академії не було профінансовано академічні виплати академікам та членам-кореспондентам за два останні місяці 2015 р. Унаслідок недостатнього фінансування науково-дослідні інститути були вимушені зупинити окремі заплановані дослідження.

Також слід згадати про спробу незаконним шляхом реорганізувати академічну науку через Закон «Про Державний бюджет України на 2016 рік», перший проект якого передбачав злиття з НАН України всіх галузевих академії наук, підпорядкування цього «монстра» МОН України та позбавлення статусу головних розпорядників бюджетних коштів. У відповідь профспілки вивели науковців МОН України, НАН України та галузевих академії наук на мітинг за збереження вітчизняної науки.

Сьогодні у багатьох інших національних академіях та наукових установах ситуація ще більш критична. Багато закладів стоять на межі ліквідації. Лише завдяки значним зусиллям працівників президії та керівників інститутів, підтримці керівництва держави академія змогла відстояти більшу частину запланованого скорочення, відстояти свої права у профільному законі, зберегти статус головного розпорядника бюджетних коштів.

Така ситуація вимагає від нас більш активних зусиль щодо пошуку позабюджетного фінансування. Зараз це єдиний шлях гарантованого виживання та незалежності від примхливої ситуації з державним фінансуванням. Так, у звітному періоді установи академії уклали господарських договорів на загальну суму 4,5 млн тис. грн.

Безумовно, існує проблема комерціалізації нашого наукового потенціалу. Ми більше вміємо займатися науковими дослідженнями, здобувати нові знання, ніж заробляти на них кошти, але цьому потрібно вчитися.

Президія академії минулого року взяла участь у 5-ти конкурсах на здо-

буття грантів, які проводять Посольство Фінляндії в Україні, Посольство США в Україні, Міжнародний вишеградський фонд, приватний англійський фонд «Біар траст», Чорноморський фонд регіонального співробітництва. Останній із цього числа конкурс, який фінансується Фондом Маршалла «Німеччина – США», академія вже виграла та здійснює наразі дослідження, присвячене толерантності у постконфліктних суспільствах. Завдяки лише цьому гранту було отримано більш як 300 тис. грн.

Для української науки наразі відкриваються нові можливості для проведення наукових досліджень та їх зовнішнього фінансування.

20 березня 2015 р. відбулась історична подія для всієї наукової спільноти України – Міністр освіти і науки України Сергій Квіт та Комісар з досліджень, науки та інновацій Європейського Союзу Карлос Моедас підписали Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020», яка є найбільшою транснаціональною програмою з наукових досліджень та інновацій у світі із загальним фондом близько 80 млрд євро. Програма передбачає принцип відкритих конкурсів, які оголошуються Європейською Комісією за різними напрямками наукової та інноваційної діяльності. Для цих конкурсів характерним є високий рівень конкуренції, а тому участь у них вимагає навичок подання заявок згідно з вимогами програми, вміння захищати інтелектуальну власність, розбиратись у правових і фінансових аспектах програми, добре володіти англійською.

Підсумовуючи звітну доповідь, необхідно окреслити головні завдання, що стоять перед академією в найближчій перспективі.

1. Головним завданням у першому півріччі є проведення державної атестації всіх наукових установ академії. Це завдання сформульоване у Законі України «Про Державний бюджет України на 2016 рік». На сьогодні Міністерством освіти і науки України створюється комісія щодо атестації. Відповідно до результатів атестації до 1 серпня 2016 р. буде визначено ефективність діяльності кожної установи та вжито заходів щодо оптимізації мережі установ, чисельності їх працівників, зокрема, реорганізації, об'єднання та ліквідації неефективних організацій. Усі інститути академії мають бути готові до атестації. У цьому контексті кожному інституту потрібно визначити основні напрями свого розвитку відповідно до Стратегії розвитку академії на 2016–2020 роки.

2. Президії академії необхідно найближчим часом узгодити проект статуту з Міністерством освіти і науки України (у разі зауважень внести необхідні правки) та зареєструвати в Міністерстві юстиції України. Після цього всі установи академії повинні розробити та представити на затвердження президії (червень 2016 р.) власні нові Статуту.

3. Необхідно підвищити роль наукових установ академії в науковому забезпеченні конституційно-правових реформ, законотворчій діяльності Верховної Ради України, проведенні наукових експертиз проектів законів та гармонізації законодавства України з нормами Європейського Союзу. Кожен інститут повинен стати основним

науково-експертним партнером Президента, Парламенту та Уряду кожен у своїй галузі.

Академія звернулася до Голови Верховної Ради України з пропозицією утворення Науково-консультативної ради з питань законотворення як дорадчого консультативного органу на громадських засадах, головною метою якого є підвищення ефективності законодавчого процесу, розробка наукових рекомендацій та пропозицій щодо покращення якості законопроектів, їх кримінологічної та антикорупційної наукової експертизи.

4. Вітчизняна юридична наука повинна стати невід'ємною складовою європейської. Необхідно запрошувати іноземних науковців для участі у конференціях, вводити їх до складу редакційних колегій, організувати спільні наукові дослідження тощо.

Академія наразі веде переговори про організацію співробітництва з одним із найстаріших університетів Європи – Карловим університетом (Чехія). Таку ж роботу повинні самостійно проводити всі наукові установи академії.

5. Окремо слід підкреслити важливість участі у грантових проектах. Необхідно брати більш активну участь у всіх конкурсах, які проводять в Україні іноземні та міжнародні структури. Це чудова можливість не лише заробити кошти на існування, а й набути но-

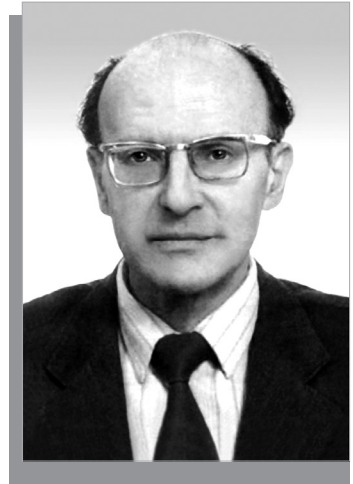
вого досвіду досліджень та підвищити рівень володіння англійською. Потрібно опрацювати питання створення на базі президії центру міжнародного співробітництва, який координував би діяльність установ академії щодо проведення спільних досліджень та конференцій з іноземними партнерами, надавав інститутам методичну допомогу щодо участі в конкурсах та грантах за кордоном, обліковував відповідну інформацію. На сьогодні таку роботу вже розпочато.

6. Підвищення рівня наукових публікацій та наукових видань академії. Усі наукові видання повинні входити до провідних наукометричних баз, необхідно переглянути власну редакційну політику відповідно до європейських стандартів, залучати до редколегій академічних видань зарубіжних науковців. Науковцям академії слід більше публікуватися у зарубіжних виданнях та підвищувати власний індекс цитування, який є основним показником рівня вченого у світі.

7. На порядку денному в поточному році є завершення наукової та редакційної роботи над «Великою українською юридичною енциклопедією». Цього року видавництву «Право» необхідно розпочати підготовку та друк енциклопедії. Першими, як завжди, будуть томи з історії держави і права, теорії держави і права та філософії права.

РАБІНОВИЧ ПЕТРО МОЙСЕЙОВИЧ,

доктор юридичних наук, професор
кафедри теорії та філософії права,
Львівський національний університет
імені І. Франка, академік Національної
академії правових наук України,
Україна, м. Львів
e-mail: rmp2009@mail.ru

УДК 340.12

Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація

Охарактеризовано основні ознаки міжнародних стандартів прав людини, які відображаються в такій дефініції поняття цих стандартів: міжнародні стандарти прав людини – це закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних, терміно-понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлені досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного або політичного характеру. Викладається класифікація таких стандартів.

Ключові слова: міжнародні стандарти прав людини, класифікація міжнародних стандартів прав людини.

Вступні міркування. 19 вересня 2012 р. на 67-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було ухвалено Декларацію «Верховенство права на національному та міжнародному рівнях». У цьому акті йдеться про «позитивний внесок Генеральної Асамблеї як головного дорадчого і представницького органу Об'єднаних Націй, для верховен-

ства права у всіх аспектах шляхом розробки політики та встановлення стандартів...» (п. 27) [1].

Отож, не є випадковим, що нині майже в усіх «праволюдних» публікаціях – наукових, навчальних, публіцистичних, просвітницьких – йдеться про ті чи інші «стандарти» прав людини [2–11].